

Усходнеславянскіе плямёны
на тэрыторыі Беларусі ў IX –
XI стст

План

1. Усходнеславянскае насельніцтва на тэрыторыі Беларусі

2. Заняткі насельніцтва

3. Пераход да суседскай абшчыны

4. Зараджэнне феадальнага гаспадарчага ўкладу

5. Узнікненне гарадоў

1. Усходнеславянскае насельніцтва на тэрыторыі Беларусі

Племянныя аб'яднанні ўсходніх славян VIII – IX стст.

Полацкія крывічы

Дрыгавічы

Радзімічы

р.Заходняя Дзвіна

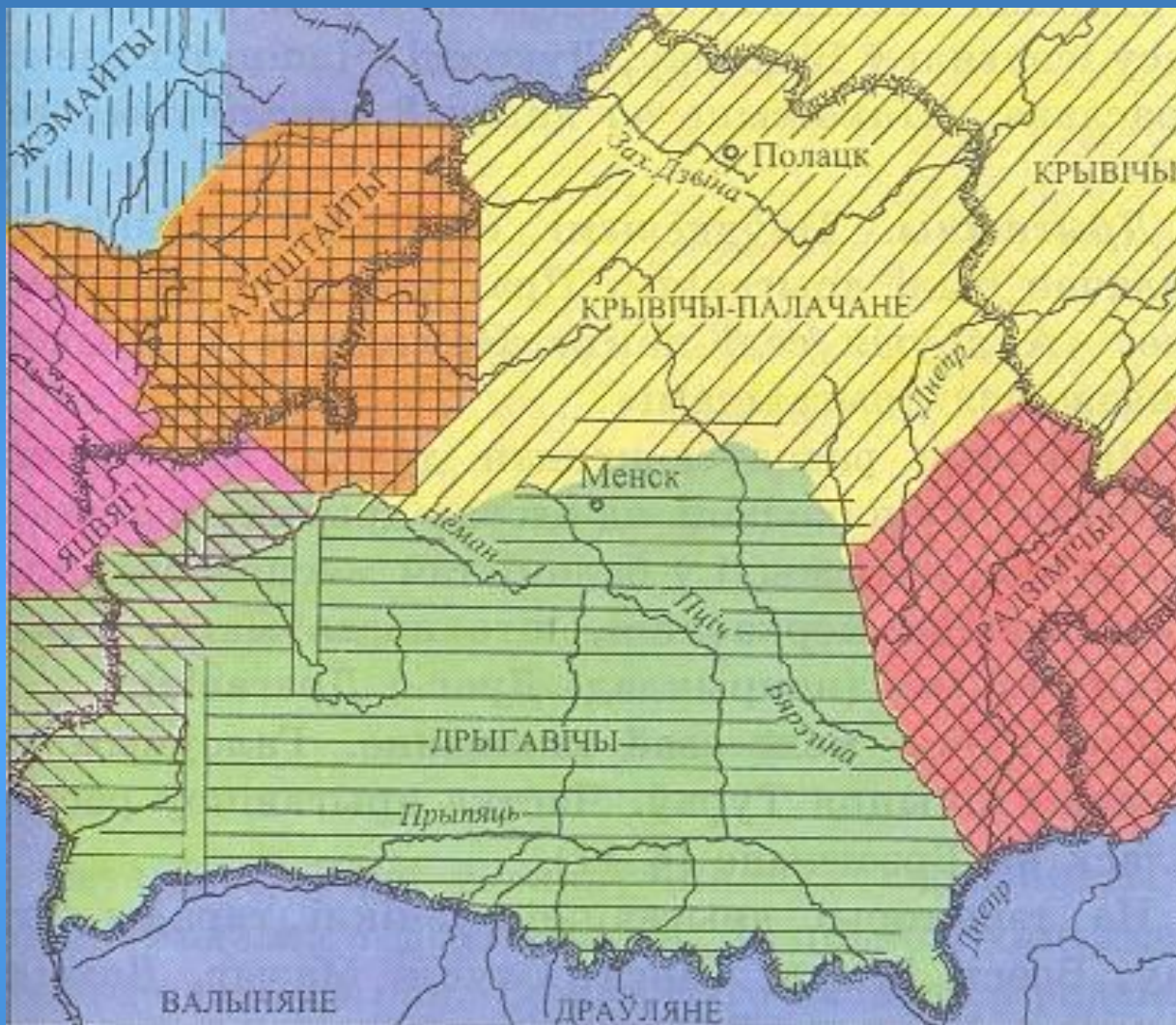
Р.Прыпяць

Р.Сож

Ад “крэўныя” –
“блізкія па крыві”

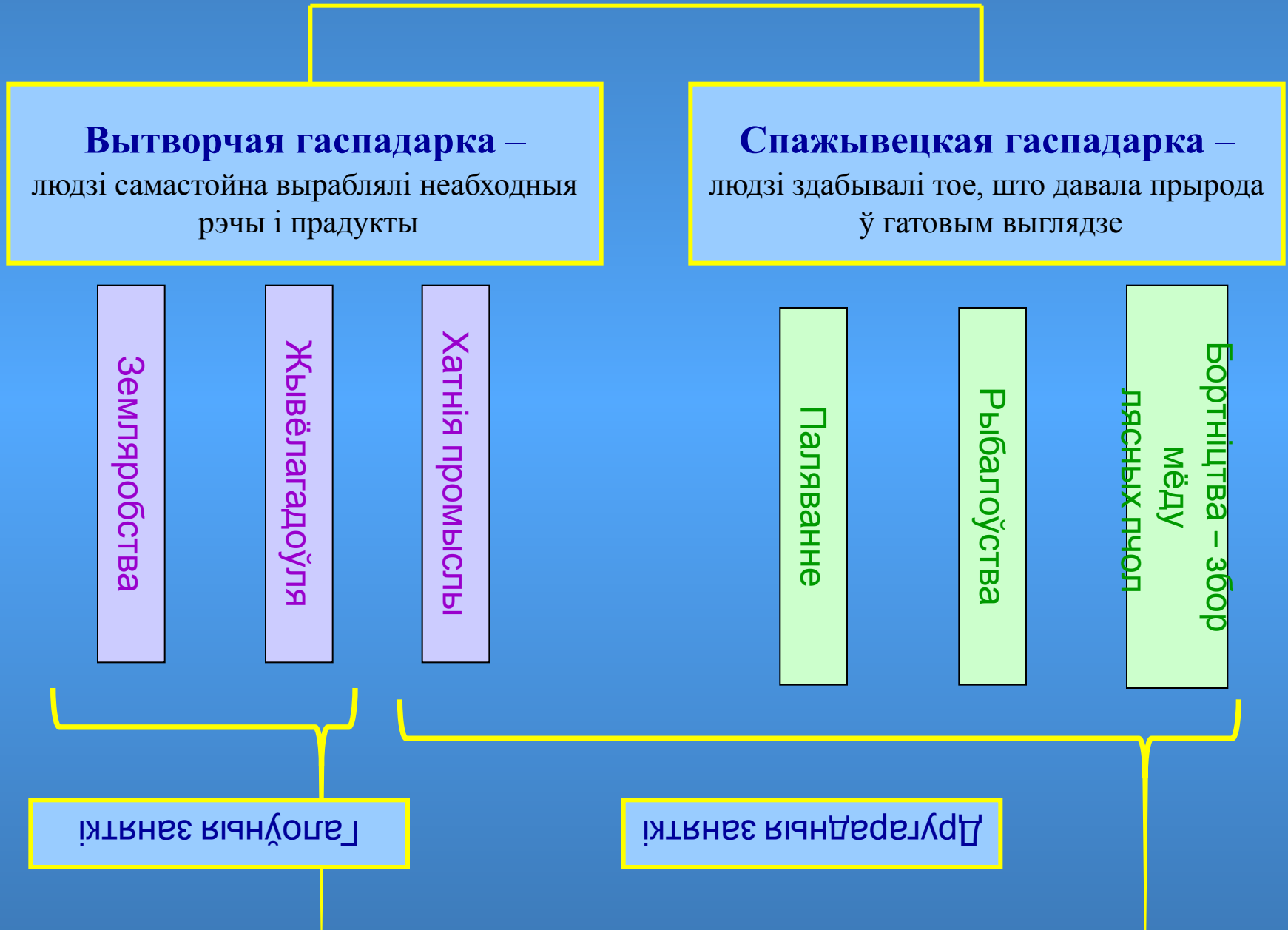
Ад “дрыгва” -
балота

Ад імя правадыра
Радзіма

Усходнія славяне паступова асвойвалі тэрыторыю Беларусі і к Х ст. сталі асноўным насельніцтвам. Для абазначэння агульнасці ўсіх усходніх славян існуе назва “старажытнаруская народнасць”.

2. Заняткі насельніцтва

Развіццё земляробства прайшло некалькі этапаў:

Матычнае

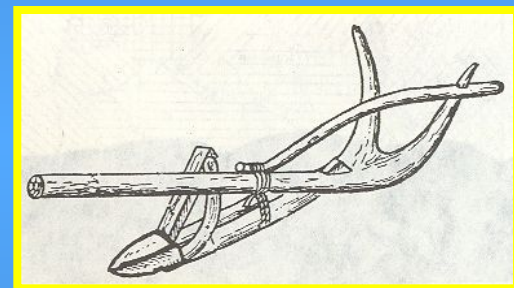
Падсечна-агнявое

Ворнае (плужнае)

Матыка

Барана-сукаватка

Саха

У IX ст. пры падсечна-агнявым земляробстве высакалі лес, палілі пні, засявалі вызваленную ад лесу зямлю. У якасці ўгнаення выкарыстоувалі попел пасля палення пнёў. Апрацоўвалі зямлю бараной-сукаваткай са ствала дрэва з абсечанымі сукамі.

Пры ворным земляробстве выкарыстоўвалі драўляную саху з жалезнымі сошнікамі.

3. Пераход да суседскай (сельскай) абшчыны

Пераход да ворыўнага земляробства

Магчымасць апрацоўваць зямлю сіламі адной сям'і

Распад вялікай патрыярхальнай сям'і на асобныя сем'і

У пошуках урадлівай глебы сем'і пакідаюць умацаваныя гарадзішчы і будуюць неўмацаваныя паселішчы

Выхадцы з пэўнай сям'і ўступаюць ва ўзаемаадносіны з іншымі сем'ямі і паступова перамешваюцца

Утвараецца суседская абшчына

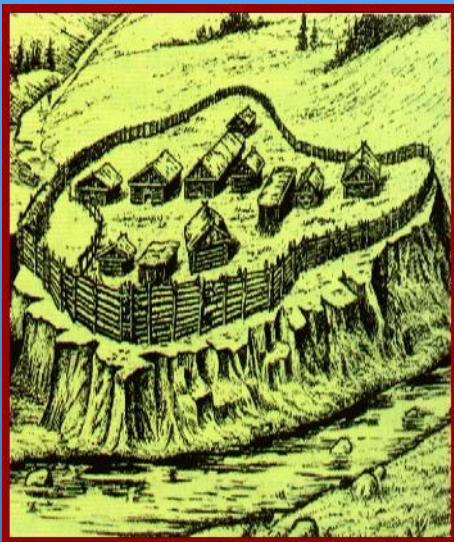
Пераход ад родавай да суседскай абшчыны

Родавая
абшчына

Вялікая
патрыярхальная
сям'я

Падсечна-агнявое
земляробства

Гарадзішча

Суседская
абшчына

Асобная сям'я
сялянская

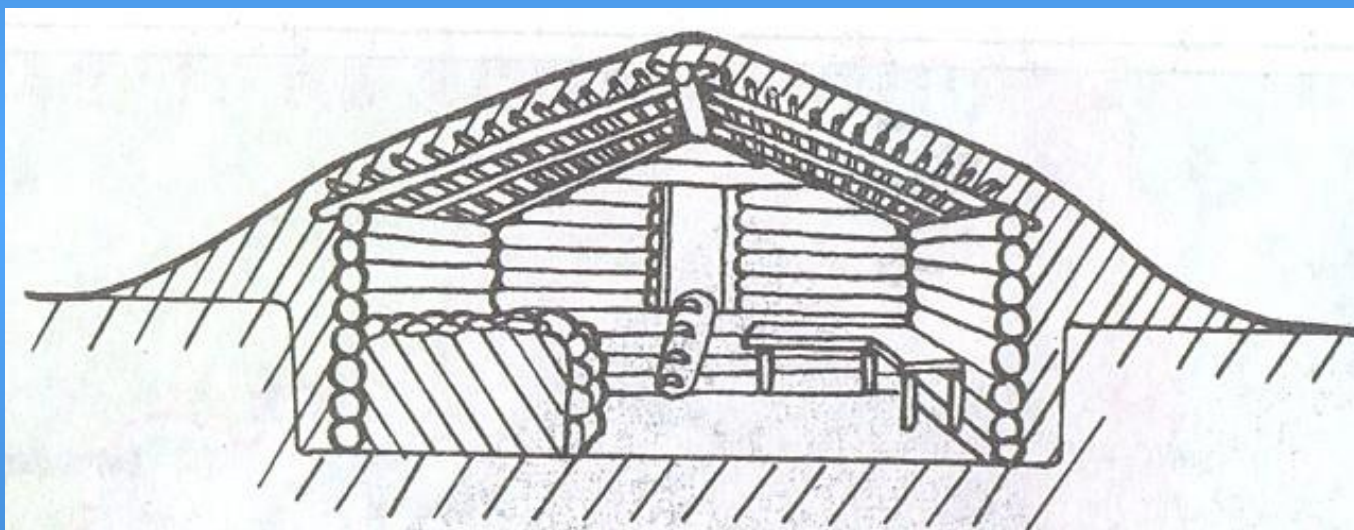
Ворнае
земляробства

Паселішча

Зямля, лес і вадаём належалі ўсёй абшчыне, прылады працы, жыллё, скот знаходзіліся ў асабістай уласнасці кожнай сям’і.

Сям’я карысталася участкам абшчыннай зямлі – надзелам. Абшчына ў славян называлася “верв’ю” (ад слова “вяроўка”, якой адмяралі ўчастак зямлі).

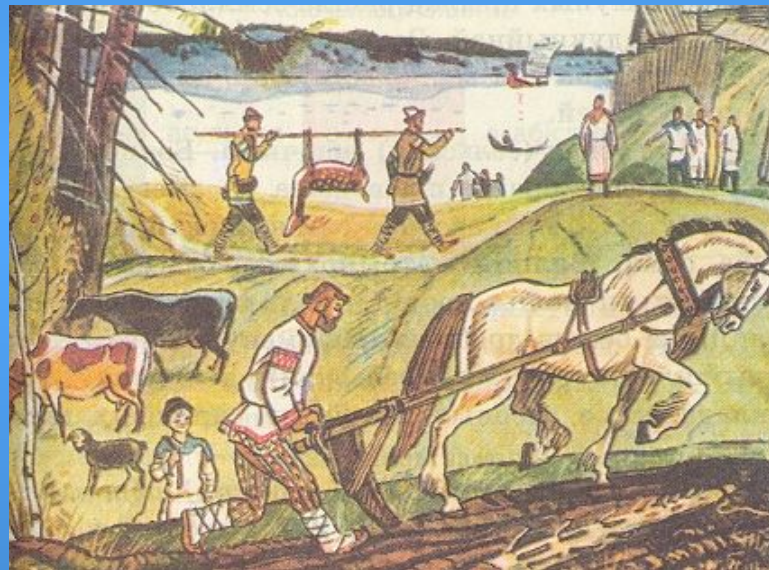

Жыллём служылі заглыбленыя ў грунт паўземлянкі аба драўляныя наземныя зрубы (хаты). У сярэдзіне знаходзілася печ-каменка.

4. Зараджэнне феадальнага гаспадарчага ўкладу – IX–XI стст.

Феадальны гаспадарчы ўклад – пэўны спосаб вядзення гаспадаркі, звязаны з узнікненнем маёмаснай няроўнасці сярод сялян-абшчыннікаў і расслаеннем іх на бедных і багатых.

- Зямля пераходзіць у прыватную ўласнасць абшчыннікаў
- Адбываецца гвалтоўны захоп зямлі родаплемянной знаццю
- Свабодныя абшчыннікі ператвараюцца ў залежных

Группы зависимых слоев (челядзь, смерды)

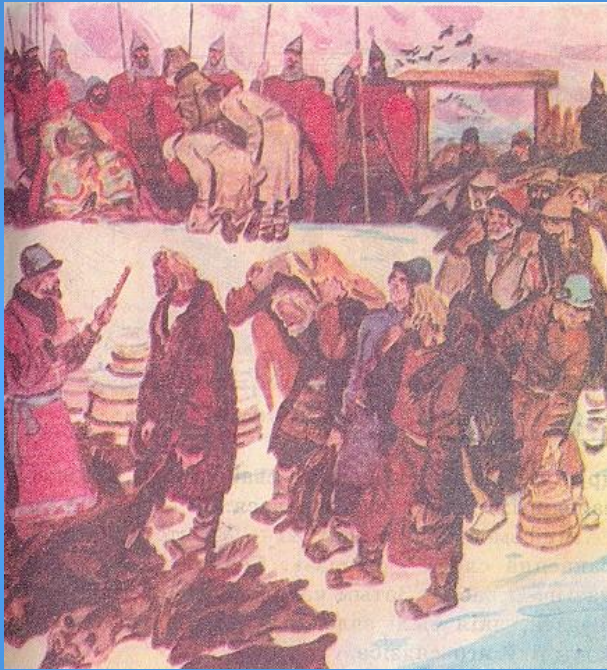
Халопы -
поунасно згубілі
асабістую,
вольнасьць,
рабы

Закupy -
трапілі ў залежнасьць,
г.як не выплацілі
пазыку ("кypу"),
узятую ў заможнага
чалавека пры
неўраджаі

Радовичы -
заключылі з
феадалам
рад (дагавор),
які прадугледжваў
пэўныя
абавязальствы
з боку сялян

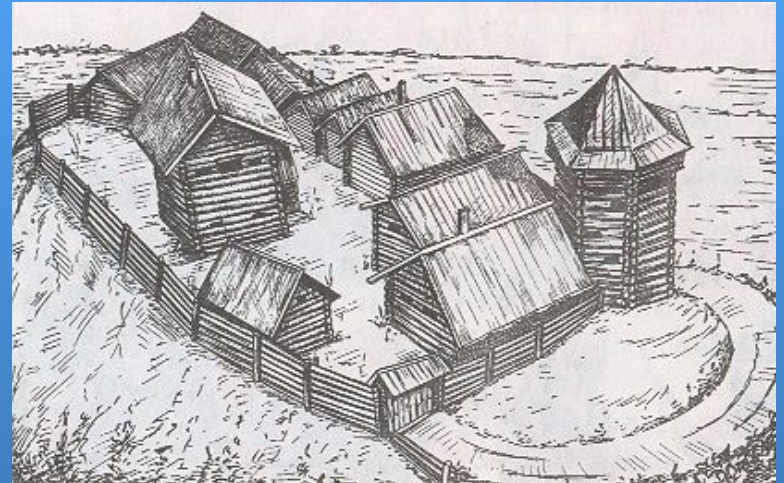

Буйныя землеўладальнікі захопліваюць абшчынныя землі і ператвараюць іх у сваю ўласнасць – феод, які мог давацца ў карыстанне дружыннікам феодала на час службы ў яго.

Феодал – уладальнік пэўнай колькасці зямель – князь – разам з дружынай збірае з падуладнага насельніцтва даніну – натуральны падатак прадуктамі. Збор даніны называецца палюддзем.

Феодалу належалі сёлы, якія ён мог падарыць, абмяняць, завяшчаць. Цэнтрам сядзібы – двара феодала – быў дабротна абгароджаны двор, дзе будаваўся гаспадарскі дом.

Узнікаюць розныя формы феадальнага землеўладання

Вотчына -
з правам продажу,
раздзелу і перадачы
па спадчыне ад бацькі
да сына

Памесна -
з правам часовага
карыстання
за службу
ў князя

Такім чынам, паступовае расслаенне грамадства ў IX – XI стст. сведчыла аб зараджэнні раннефеадальнай дзяржавы.

Такой старажытнарускай дзяржавай усходніх славян стала Кіеўская Русь.

Прыкметы ўтварэння раннефеадальнай дзяржавы

існаванне
ўлады
князя і яго
дружыны

падуладная
князю
тэрыторыя

вотчыннае
і памеснае
земле-
ўладанне

падзел
насельніцтва
на “вярхі” і
“нізы”

збор
даніны з
насельніцтва

5. Узнікненне гарадоў

Гаспадарчае жыццё ў IX – XI стст. Характарызавалася ўзнікненнем гарадоў (ад слоў “гарадзіць”, “абгароджваць”, т. як папярэднікамі гарадоў былі ўмацаваныя паселішчы).

Прычыны ўзнікнення:

- аддзяленне рамяства ад земляробства
- канцэнтрацыя рамеснікаў у месцах, набліжаных да крыніц сыравіны
- развіццё абмену прадуктаў земляробства на рэчы рамеснікаў

Гарады ўзнікалі як цэнтры рамёстваў і гандлю:

- па берагах рэк (Полацк – р.Палата, Віцебск – р.Віцьба, Пінск – р. Піна)
- на скрыжаваннях рэк і дарог
- на ўзвышшах і пагорках (неабходнасць абароны ад ворагаў)

Самы старажытны беларускі горад – Полацк – упершыню згадваецца ў летапісе ў 862 г.

Часам нараджэння горада лічаць першае ўпамінанне яго назвы ў пісьмовых крыніцах.

У летапісах X ст. Згадваецца Тураў, Ізяслаўль, Віцебск.

Усяго ў сярэдневяковых крыніцах называецца больш за 30 гарадоў на тэрыторыі Беларусі.

Горад складаўся з некалькіх частак:

Дзядзінец — умацаваны валамі, равамі, сценамі цэнтр горада

Пасад — паселішчы рамеснікаў і гандляроў

Рынак (торг) — размяшчаўся звычайна каля берага ракі

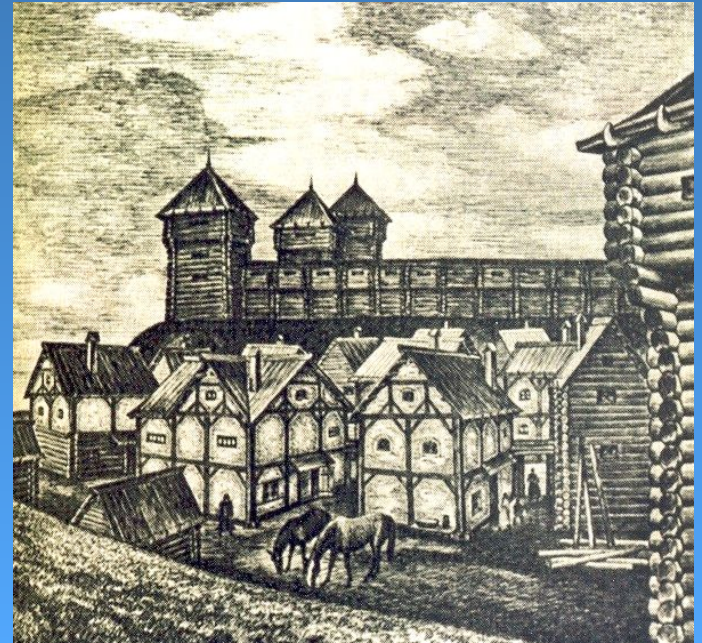

Жытло простых гараджан уяўляла сабой драўляныя зрубы.

Цэрквы будаваліся з дрэва, каменю, цэглы.

Княжацкія церамы будаваліся ў некалькі паверхаў.

Вуліцы (“канцы”) былі вузкімі, каля 3 метраў, і адыходзілі ў розныя бакі ад цэнтра горада.

Гарады – цэнтры рамеснай вытворчасці. Найбольш распаўсюджаныя рамёствы:

- кавальства (выраб металічных прылад працы, зброі)
- ганчарства (выраб глінянага посуду)
- гарбарства (апрацоўка скур)
- бондарства (быраб бочак)
- ткацтва

Гарады – цэнтры гандлю. Цераз нашу тэрыторыю праходзіў вялікі водны шлях “з варагаў у грэкі”, які злучаў Балтыйскае і Чорнае моры праз Заходнюю Дзвіну і Дняпро. Паміж гэтымі рэкамі ў раёне сучасных Оршы і Віцебска існавалі волакi – сухапутныя шляхі, на якіх судны перацягвалі па зямлі.

З нашых гарадоў у замежныя краіны вывозіліся: футра, воск, мёд.

З замежных краін дастаўлялі: дарагія тканіны, шклянны посуд. Грэцкія арэхі, віно, аліўкавы алей, перац, жаночыя упрыгажэнні.

Зрабіце тэст па тэме